

О.М. Петрук, д.е.н., проф.

О.С. Новак, к.е.н., доц.

Т.Г. Маркович, здобувач

Житомирський державний технологічний університет

Врахування фактора зовнішньоекономічної діяльності при визначенні кредитоспроможності суб'єкта господарювання

Стаття присвячена розвитку методології оцінки рівня кредитного ризику позичальників-юридичних осіб. Авторами проаналізовано чинну методіку визначення розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, що використовується банками України. Шляхом аналізу статистичних даних щодо частки проблемних кредитів у кредитних портфелях банків України встановлено, що впровадження зазначеної методіки не призвело до суттєвої зміни частки проблемних кредитів у банківській системі, а отже, потребує подальшого удосконалення. У статті запропоновано розвиток підходу до кредитоспроможності, яка на методичному рівні має виражатися через комплекс взаємозв'язаних кількісних і якісних показників, які в своїй єдності визначають ступінь кредитоспроможності потенційного позичальника. Авторами запропоновано враховувати фактор зовнішньоекономічної діяльності як такий, що суттєво впливає на фінансовий стан підприємства, під час розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи, шляхом включення показника «частка операційного прибутку від зовнішньоекономічної діяльності до відрахування амортизації в загальному обсязі реалізації продукції». Крім того, в умовах стабільної тенденції девальвації гривні запропоновано діапазони значень коефіцієнта PD боржника – юридичної особи-експортера – враховувати за мінімальними значеннями, а юридичної особи-імпортера – за максимальними значеннями при визначенні розміру кредитного ризику за активом на індивідуальній основі. Внесені пропозиції дозволять коригувати рівень кредитного ризику позичальника-юридичної особи, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність залежно від вагомості її впливу на фінансовий результат підприємства.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність; експорт; кредитоспроможність; фінансові показники; кредитний ризик.

Актуальність теми. В сучасних умовах банківський бізнес розвивається в складних економічних умовах. З одного боку, високі темпи інфляції та підвищення облікової ставки НБУ з 12,5 % у 2017 р. до 18 % у вересні 2018 р. [6] одночасно підвищує вартість кредитних ресурсів, знижує попит у потенційних позичальників на кредити, а також знижує прибутковість банківських кредитних операцій. З іншого боку, бажання отримати прибуток у таких умовах призводить до прийняття банками вищих кредитних ризиків, про що свідчить частка проблемних кредитів у банківській системі, яка станом на травень 2018 р. складала 56,09 % [6]. Тому особливу увагу комерційні банки мають приділяти оцінці кредитних ризиків, щоб досягти оптимального співвідношення між рівнем отриманих доходів від кредитних операцій та прийнятих кредитних ризиків.

В останні роки вагомий крок у розвитку методології оцінки кредитних ризиків було здійснено і в нормативно-правовому полі, зокрема із введенням в дію Положення НБУ № 351 «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» (далі Положення НБУ № 351) національні особливості оцінки кредитних ризиків наблизилися до Базельських вимог.

Водночас варто зазначити, що в кожній країні є свої особливості та фактори кредитного ризику, які можуть мати вищий чи нижчий рівень впливу порівняно з іншими країнами. Тому питання оцінки кредитних ризиків не втрачають актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. В Україні дослідженням питань кредитної діяльності та оцінки кредитних ризиків і кредитоспроможності займалися такі вчені: Г.М. Азаренкова [1], О.Д. Вовчак [2], Н.Г. Виговська [8], А.М. Герасимович [3], А.О. Єпіфанов [7], В.І. Міщенко, О.В. Мельниченко [1], О.М. Петрук [8], Б.В. Самородов, О.О. Терещенко [11, 12], І.О. Шкільник [7] та інші. Однак проблему не можна вважати остаточно розкритою, оскільки й досі в теорії та практиці не розроблено універсальної методіки оцінки кредитного ризику, яка б лягла в основу оцінки кредитоспроможності позичальників.

Метою статті є розкриття особливостей оцінки рівня кредитного ризику юридичних осіб відповідно до вимог чинного законодавства та визначення можливостей врахування в ній факторів зовнішньоекономічної діяльності.

Викладення основного матеріалу. Проблеми оцінки кредитних ризиків набули особливої актуальності упродовж 2014–2017 рр., коли з ринку банківських послуг було виведено понад 80 комерційних банків (табл. 1) у зв'язку з їх неплатоспроможністю. Однією з основних причин неплатоспроможності виведених з ринку комерційних банків стала значна частка непрацюючих кредитів у їх портфелях. В умовах низького попиту на кредитні ресурси, комерційні банки часто завищували фінансові можливості своїх позичальників та не формували в належних розмірах резерви для покриття збитків за кредитними операціями.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України у 2014–2018 рр. (в млн грн)*

Показник	Дата				
	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Кількість діючих банків	180	163	117	96	82
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1408688	1520817	1 571 411	1 737 272	1 839 958
Кредити надані клієнтам	911402	1006358	1 009 768	1 005 923	1 036 745
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	698777	802582	830 632	847 092	864 412
Кредити, що надані фізичним особам	167773	179040	175 711	157 385	170 774

*За даними НБУ

Крім того, дані таблиці 1 свідчать про те, що в структурі активів вітчизняних комерційних банків переважають кредити, надані клієнтам, їх частка складає понад 50 %, а в структурі кредитного портфеля переважають кредити, надані суб'єктам господарювання, частка яких станом на 01.01.2018 р. складає 83 %.

Варто також зазначити, що найбільшу частку непрацюючих кредитів складають саме кредити, надані корпоративному сектору (табл. 2). Незважаючи на те, що порядок розрахунку розміру кредитного ризику відповідно до Положення НБУ № 351, є обов'язковим для комерційних банків в Україні з 03 січня 2017 р., частка непрацюючих кредитів не зменшилась, а в окремі місяці навіть зростала (табл. 2). Це, в свою чергу, свідчить про наявність недоліків у діючій методиці оцінки рівня кредитного ризику та необхідність її удосконалення.

Таблиця 2

Непрацюючі кредити у розрізі позичальників у 2018 р.*

Показник	2018 р.						
	01.01.	01.02.	01.03.	01.04.	01.05.	01.06.	01.07.
Кредити корпоративному сектору	892900	920828	905409	908531	908923	909932	909156
непрацюючі кредити	500263	534786	524507	529365	527337	527354	525806
частка непрацюючих кредитів корпоративному сектору, %	56,03	58,08	57,93	58,27	58,02	57,96	57,83
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	174448	186767	184578	186312	187299	190372	191019
непрацюючі кредити	93353	102727	99530	98994	98932	98629	98038
частка непрацюючих кредитів фізичним особам, %	53,51	55,00	53,92	53,13	52,82	51,81	51,32
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	22046	19938	21333	20843	20936	19632	22807
непрацюючі кредити	1 372	1506	1391	1385	1378	1376	1378
частка непрацюючих міжбанківських кредитів, %	6,22	7,55	6,52	6,65	6,58	7,01	6,04
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1 519	1571	1585	1654	1621	998	1627
непрацюючі кредити	10	75	75	951	913	913	917
частка непрацюючих кредитів органам державної влади та місцевого самоврядування, %	0,69	4,80	4,76	57,49	56,32	91,49	56,38
частка непрацюючих кредитів усього, %	54,54	56,60	56,20	56,45	56,18	56,05	55,68

*За даними НБУ

Розглянемо детальніше основні засади та переваги Положення НБУ № 351, до впровадження якого комерційні банки керувалися Положенням НБУ № 23 з метою формування резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, яке враховувало рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду та вимоги МСФЗ, проте клас боржника визначався за фактом виконання ним зобов'язань.

Мета нового положення – забезпечити повну та своєчасну оцінку банками величини кредитного ризику, що сприятиме коректному розрахунку їх капіталу та, в кінцевому результаті, посилить фінансову стійкість банківського сектору [4].

Для розрахунку величини очікуваних збитків положенням передбачено застосування рекомендованої Базельським комітетом з банківського нагляду формули, яка використовує три компоненти: ймовірність дефолту боржника (PD – probability of default), рівень втрат у разі дефолту (LGD – loss given default) та борг за активом (EAD – exposure at default). Підходи, передбачені положенням, враховують висновки НБУ про практику оцінки банками кредитних ризиків, зроблені, у тому числі, за результатами діагностичного обстеження банків [4].

Відповідно до правил розрахунку регулятивного капіталу, що діють з 01.01.2016 р., якщо оцінена сума кредитного ризику перевищує сформовані за правилами МСФЗ сукупні резерви на покриття збитків за активними операціями, різниця (непокритий кредитний ризик) зменшує регулятивний капітал. Таке правило ґрунтується на Принципі 18 «Проблемні активи, відрахування та резерви» Основних принципів ефективного банківського нагляду Базельського комітету, який передбачає, що наглядовий орган має переконатися, що створені банками резерви за МСФЗ є достатніми з точки зору банківського нагляду та повністю відповідають очікуваному збитку. У іншому разі наглядовий орган має вимагати підвищення рівня відрахувань до резервів або коригування капіталу [4].

Ключовим поняттям у Положенні НБУ № 351 є поняття «кредитного ризику», під яким розуміють «...розмір очікуваних втрат (збитків) (EL) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента» [9]. Перевага такого підходу полягає в тому, що розрахувати можливі втрати від непогашення кредитного зобов'язання можна ще до моменту його настання. Водночас варто зазначити, що в класичному розумінні ризик може передбачати як можливість втрат, так і невикористані можливості. Тому в подальший розвиток методики оцінки рівня кредитного ризику необхідно враховувати, крім можливих збитків, ще й невикористані можливості.

Крім того, порядок визначення рівня кредитного ризику за методикою, визначеною у Положенні НБУ № 351, базується на таких поняттях:

– борг за активом – балансова вартість активу [основна заборгованість перед банком та нараховані доходи, визнані банком згідно з нормативно-правовим актом Національного банку України з бухгалтерського обліку, з урахуванням пасивних залишків (за наявності) /надане фінансове зобов'язання/нараховані доходи за операціями, за якими немає основної заборгованості] без урахування суми сформованого резерву; уцінки за цінними паперами, що оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки; дисконту та/або премії;

– втрати в разі дефолту (LGD) – компонент (коефіцієнт) розрахунку розміру кредитного ризику, що відображає рівень втрат (збитків) унаслідок дефолту боржника/контрагента;

– експозиція під ризиком (EAD) – компонент розрахунку розміру кредитного ризику, що відповідає боргу за активом, який перебуває під ризиком дефолту боржника/контрагента;

– ймовірність дефолту (PD) – компонент (коефіцієнт) розрахунку розміру кредитного ризику, що відображає ймовірність припинення виконання боржником/контрагентом своїх зобов'язань [9].

Оскільки предметом дослідження є саме кредитні операції, то на них зосередимо увагу. Зокрема, як перевагу методики варто виокремити розподіл позичальників при оцінці кредитного ризику на такі категорії:

- 1) підприємства та організації, які відповідно до вимог законодавства України належать до категорії великих, середніх та малих підприємств;
- 2) органи державної влади та органи місцевого самоврядування;
- 3) фізичні особи, у тому числі фізичні особи – суб'єкти господарювання;
- 4) банки.

Крім того, банку дозволено здійснювати розрахунок розміру кредитного ризику за активами на індивідуальній та груповій основі.

Для розрахунку розміру кредитного ризику за активами на індивідуальній основі використовується така формула:

$$CR_{\text{інд}} = \max\{0; PD \times [EAD - (\sum_{i=1}^j (CV \times k) i + RC)]\}. \quad (1)$$

Зазначена формула, в свою чергу, ґрунтується на такій формулі:

$$CR_{\text{інд}} = PD_{\text{інд}} \times LGD_{\text{інд}} \times EAD_{\text{інд}}, \quad (2)$$

де $CR_{\text{інд}}$ – розмір кредитного ризику за активом на індивідуальній основі;

$PD_{\text{інд}}$ – коефіцієнт імовірності дефолту боржника/контрагента за активом, визначений банком згідно з вимогами Положення № 351;

$$LGD_{\text{інд}} = 1 - RR_{\text{інд}}, \quad (3)$$

де $RR_{\text{інд}}$ – коефіцієнт, що відображає рівень повернення боргу за активом за рахунок реалізації забезпечення та інших надходжень, що визначається за:

$$RR_{\text{інд}} = (\sum_{i=1}^j (CV \cdot k) i + RC) / EAD_{\text{інд}}, \quad (4)$$

де $EAD_{\text{інд}}$ – експозиція під ризиком за активом на дату оцінки;

CVi – вартість i -го виду забезпечення, що береться до розрахунку кредитного ризику (у разі наявності кількох видів забезпечення за одним активом). Якщо забезпечення немає або не відповідає переліку, критеріям та принципам прийнятності, то до розрахунку береться значення CV , що дорівнює «0»;

ki – коефіцієнт ліквідності i -го виду забезпечення, що визначається банком на підставі сформованого судження щодо обсягу витрат на реалізацію забезпечення, застосовує нижче (менше) значення коефіцієнта ліквідності забезпечення;

RC – інші надходження, зокрема страхове відшкодування, фінансова порука, реалізація майна боржника/майнового поручителя, крім наданого в заставу.

Розмір RC , що включається до розрахунку розміру кредитного ризику, визначається на підставі судження банку, але не може перевищувати п'яти відсотків від суми боргу, що не покрита вартістю забезпечення (з урахуванням коригування на коефіцієнт ліквідності).

Для оцінки фінансового стану боржника – юридичної особи в Положенні № 351 розроблено логістичну модель інтегрального показника фінансового стану боржника, що базується на:

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i \times x_i, \quad (5)$$

де Z – інтегральний показник;

x_i – показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності боржника – юридичної особи, з урахуванням установлених НБУ діапазонів для кожного фінансового показника;

β_i – коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показників;

β_0 – вільний член логістичної моделі, значення якого актуалізується НБУ.

Положенням НБУ № 351 встановлено 10 класів боржника-юридичної особи, (крім банку та бюджетної установи), які визначаються на підставі отриманих значень Z -моделі.

Порядок розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи буде залежати від його виду економічної діяльності та розміру (великі, середні та малі підприємства) позичальника. Наприклад, для великого або середнього підприємства, що належить до галузі Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів: секція G; значення Z -моделі буде розраховуватися за показниками, наведеними в таблиці 3.

Таблиця 3

Модель розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи для великого або середнього підприємства оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів: секція G [9]

Групи видів економічної діяльності	Моделі	Фінансові показники (Ki)	Діапазони фінансових показників	Мінімальне значення діапазону (Ki min ≥), %	Максимальне значення діапазону (Kimax <), %	Показники (Xi)	
1	2	3	4	5	6	7	
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів: секція G	$Z = 1,939 + 0,480 \cdot X_2 + 0,556 \cdot X_6 + 0,650 \cdot X_8 + 0,282 \cdot X_{17} + 0,202 \cdot X_{18}$	K ₂	1	Менше ніж 35,2		X ₂	-1,807
			2	35,2	57,0		-0,626
			3	57,0	74,0		0,120
			4	74,0	99,8		0,354
			5	99,8	128,1		0,970
			6	Дорівнює або більше ніж 128,1			0,989
		K ₆	1	Менше ніж 8,9		X ₆	-1,842
			2	8,9	30,2		-1,027
			3	30,2	52,4		-0,166
			4	52,4	81,1		0,340

		5	81,1	122,6		0,627
		6	122,6	186,9		1,127
		7	186,9	637,5		1,402
		8	Дорівнює або більше ніж 637,5			1,459
	K ₈	1	Менше ніж 1350		X ₈	0,451
		2	1350	3480		0,599
		3	3480	6070		0,489
		4	6070	11940		0,043
		5	Дорівнює або більше ніж 11940			-0,921
	K ₁₇	1	Менше ніж 193,7		X ₁₇	-1,863
		2	193,7	362,5		-0,532
		3	362,5	559,9		-0,322
		4	559,9	799,9		0,019
		5	799,9	1122,6		0,565
		6	1122,6	6557,1		1,216
		7	Дорівнює або більше ніж 6557,1			1,861
	K ₁₈	1	Менше ніж 6,4		X ₁₈	1,216
		2	6,4	11,2		0,417
		3	11,2	30,6		0,353
		4	30,6	39,3		0,068
		5	39,3	51,9		-0,284
		6	51,9	72,3		-0,430
		7	Дорівнює або більше ніж 72,3			-1,286

Однак Положенням НБУ № 351 передбачено також можливість банку коригувати визначений на підставі розрахунку інтегрального показника фінансового стану клас боржника – юридичної особи, застосовуючи коригуючі фактори, зокрема щодо:

1) своєчасності сплати боргу боржником – юридичною особою з дотриманням таких вимог: у разі наявності факту прострочення боргу від 31 до 60 днів - банк визначає клас не вище 5; від 61 до 90 днів – не вище 8; 91 та більше днів – не вище 10;

2) належності боржника до групи юридичних осіб під спільним контролем/групи пов'язаних контрагентів;

3) ознак, що свідчать про високий кредитний ризик боржника/контрагента;

4) вимог щодо визнання/припинення визнання банком дефолту боржника/контрагента [9].

Значення коефіцієнта імовірності дефолту PD боржника – юридичної особи визначають за таблицею 4 залежно від галузі.

Варто зазначити, що з моменту прийняття до сьогодні редакція Положення НБУ № 351 вже пройшла певний еволюційний шлях: зокрема, збільшено кількість діапазонів фінансових показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи, а також деталізовано діапазони значень коефіцієнта PD боржника – юридичної особи залежно від видів діяльності.

Водночас статистичні дані (табл. 2) свідчать про відсутність стійкої тенденції до скорочення обсягів проблемних кредитів у банківській системі України, що в свою чергу, свідчить про необхідність подальшого удосконалення діючої методики визначення розміру кредитного ризику комерційними банками.

У попередньому дослідженні авторів «Вплив експортної діяльності на оцінку кредитоспроможності підприємства» [5] було обґрунтовано гіпотезу щодо позитивного впливу експортної діяльності суб'єктів господарювання як зовнішнього неформального чинника на оцінку їх кредитоспроможності для потреб банківського кредитування. Водночас, за несприятливих умов (відсутність попиту на зовнішніх ринках, введення обмежень щодо торгівлі, поява більш ефективних конкурентів тощо) може призвести й до значного погіршення фінансового стану підприємства–експортера.

Діапазони значень коефіцієнта PD боржника – юридичної особи [9]

Клас боржника - юридичної особи	Діапазони значень коефіцієнтів PD				
	сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – секція А	добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво: секції В, С, F	оптова та роздрібна торгівля; ремонт авто-транспортних засобів і мотоциклів – секція G	фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування: секції K, L, M, N	інші: секції D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U
1	0,005–0,007	0,005–0,006	0,005–0,008	0,005–0,033	0,005–0,015
2	0,008–0,019	0,007–0,039	0,009–0,019	0,034–0,049	0,016–0,029
3	0,02–0,04	0,04–0,06	0,02–0,04	0,05–0,059	0,03–0,04
4	0,05–0,09	0,07–0,09	0,05–0,06	0,06–0,07	0,05–0,07
5	0,10–0,16	0,10–0,13	0,07–0,11	0,08–0,09	0,08–0,11
6	0,17–0,21	0,14–0,17	0,12–0,17	0,10–0,12	0,12–0,16
7	0,22–0,30	0,18–0,24	0,18–0,24	0,13–0,16	0,17–0,23
8	0,31–0,37	0,25–0,34	0,25–0,34	0,17–0,23	0,24–0,33
9	0,38–0,99	0,35–0,99	0,35–0,99	0,24–0,99	0,34–0,99
10	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

У сучасних умовах глобальної торговельної лібералізації та державного стимулювання частка експорту в Україні зростає, про що свідчать статистичні дані, а саме у 2017 р. темпи зростання експорту товарів і послуг становили 16,9 % (у 2016 р. експорт скоротився на 3,9 %), а експорт товарів збільшився на 18,3 % (у 2016 р. скоротився на 5,3 %) [10]. При цьому в умовах подальшого зниження платоспроможного попиту всередині країни, скорочення кількості населення та його реального доходу очікується подальше збільшення обсягів експорту виробничими підприємствами. В таких умовах нехтування фактором зовнішньоекономічної діяльності при здійсненні оцінки кредитоспроможності позичальників – суб'єктів ЗЕД може призвести до отримання недостовірних та спотворених результатів. Тому виникає ряд питань пов'язаних з урахуванням фактора зовнішньоекономічної діяльності в моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи, а саме:

1. Яка частка зовнішньоекономічної діяльності в загальній діяльності підприємства є значущою для впливу на фінансовий стан та кредитоспроможність останнього;

2. Як має враховуватися фактор зовнішньоекономічної діяльності, якщо моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи різняться за галузевою ознакою та містять ряд фінансових показників, що включають всю діяльність підприємства, у тому числі зовнішньоекономічну;

3. Як врахувати якісні параметри зовнішньоекономічної діяльності, що можуть впливати на фінансовий стан та кредитоспроможність підприємства-позичальника?

По-перше, чинник впливу зовнішньоекономічної діяльності потребує обов'язкового врахування, якщо дохід від експорту такого підприємства дозволяє йому досягнути точки беззбитковості. Однак навіть якщо частка ЗЕД складає 10 % і вище в структурі його доходу, цей фактор також потребує врахування.

По-друге, виділення частки ЗЕД в показниках прибутку чи доходу для розрахунку фінансових показників, що використовуються в моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи, не має економічного сенсу, адже в підсумку не впливає на значення результатів розрахунку фінансових показників. Тому, на нашу думку, існуючі моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи у розрізі галузей варто доповнити фінансовими показниками, що характеризують ефективність зовнішньоекономічної діяльності, визначити можливі діапазони значень таких показників, а також обґрунтувати значення вагових коефіцієнтів в моделях з врахуванням фактору зовнішньоекономічної діяльності.

По-третє, для врахування фактору здійснення експортних операцій авторами пропонується доповнити перелік фінансових показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи показником «частка операційного прибутку від зовнішньоекономічної діяльності до відрахування амортизації в загальному обсязі реалізації продукції».

По-четверте, в умовах стабільної тенденції девальвації гривні доцільно діапазони значень коефіцієнта PD боржника – юридичної особи-експортера потрібно враховувати за мінімальними значеннями, а юридичної особи-імпортера – за максимальними значеннями при визначенні розміру кредитного ризику за активом на індивідуальній основі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дало можливість виявити недоліки чинної методики оцінки рівня кредитного ризику, до яких належить обмеженість використання фінансових показників, за якими оцінюється фінансовий стан потенційного позичальника-юридичної особи, неврахування фактора здійснення зовнішньоекономічної діяльності, неврахування якісних показників, що можуть суттєво впливати на рівень кредитного ризику. Авторами запропоновано враховувати фактор зовнішньоекономічної діяльності як такий, що суттєво впливає на фінансовий стан підприємства, під час розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи шляхом включення показника «частка операційного прибутку від зовнішньоекономічної діяльності до відрахування амортизації в загальному обсязі реалізації продукції». Подальші дослідження варто спрямувати на обґрунтування діапазонів значень та вагомості показника «частки операційного прибутку від зовнішньоекономічної діяльності до відрахування амортизації в загальному обсязі реалізації продукції» в моделі розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи.

Список використаної літератури:

1. Азаренкова Г.М. Моніторинг показників діяльності банку для підвищення його кредитоспроможності / Г.М. Азаренкова, Б.В. Самородов, О.В. Мельниченко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 12. – С. 356–368.
2. Вовчак О. Модернізація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників банків / О.Вовчак, Н.Медя // Вісник НБУ. – 2013. – № 11. – С. 11–15.
3. Герасимович А.М. Проблеми аналітичної оцінки банківських методик визначення кредитоспроможності позичальника-фізичної особи / А.М. Герасимович // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія : Економічні науки. – 2012. – № 3. – С. 313–315.
4. Національний банк змінив підхід до оцінки банками кредитного ризику : прес-реліз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article.jsessionid=383A9B738C742F75B4ED8BF5A5D09F81?art_id=33244989&showTitle=true&fbclid=IwAR1EFb_8i6Ph2qIQ2sS6_xnQtgngUC8PiLgLBHBHCF7HJJe1RIMEIdMvlu7M.
5. Новак О.С. Вплив експортної діяльності на оцінку кредитоспроможності підприємства / О.С. Новак, Т.Г. Маркович // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва / Серія : Економічні науки. – 2018. – № 4. – С. 145–157.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/control/uk/index.jsessionid=05CA474DE74A6A460D66F2BA38A6E6C9>.
7. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання : монографія / А.О. Єпіфанов, Н.А. Дехтяр, Т.М. Мельнік та ін. ; за ред. д.е.н. А.О. Єпіфанова. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
8. Розвиток методичних засад оцінки кредитоспроможності позичальника як основи для ідентифікації кредитних ризиків банку / О.Петрук, О.Лаговська, Н.Виговська, В.Виговський // European Cooperation. – 2018. – Т. 9, № 40. – С. 29–39.
9. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями ; затверджено Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
10. Про стан платіжного балансу в 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=24491388>.
11. Терещенко О. Нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб / О.Терещенко // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 1. – С. 26–30.
12. Терещенко О.О. Оцінка кредитних ризиків: відповідність новацій НБУ міжнародній практиці / О.О. Терещенко // Вісник НБУ. – 2012. – № 9. – С. 4–8.

References:

1. Azarenkova, G.M., Samorodov, B.V. and Mel'nychenko, O.V. (2014), «Monitoryng pokaznykiv dijalnosti banku dlja pidvyshhennja jogo kredytopromozhnosti», *Aktual'ni problemy ekonomiky*, No. 12, pp. 356–368.
2. Vovchak, O. and Meda, N. (2013), «Modernizacija pidhodiv do ocinky kredytopromozhnosti pozychal'nykiv bankiv», *Visnyk NBU*, No. 11, pp. 11–15.
3. Gerasymovych, A.M. (2012), «Problemy analitychnoi' ocinky bankivs'kyh metodyk vyznachennja kredytopromozhnosti pozychal'nyka-fizychnoi' osoby», *Visnyk Zhytomyr'skogo derzhavnogo tehnologichnogo universytetu, Serija Ekonomichni nauky*, No. 3, pp. 313–315.
4. *Nacional'nyj bank zminyv pidhid do ocinky bankamy kredytnogo ryzyku*, pres-reliz, [Online], available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article.jsessionid=383A9B738C742F75B4ED8BF5A5D09F81?art_id=33244989&showTitle=true&fbclid=IwAR1EFb_8i6Ph2qIQ2sS6_xnQtgngUC8PiLgLBHBHCF7HJJe1RIMEIdMvlu7M

5. Novak, O.S. and Markovych, T.G. (2018), «Vplyv eksportnoi' dijal'nosti na ocinku kredytopromozhnosti pidpryjemstva», *Visnyk HNAU im. V.V. Dokuchajeva, Serija Ekonomichni nauky*, No. 4, pp. 145–157.
6. Oficijnyj sajt Nacional'nogo banku Ukrainy, [Online], available at: <https://bank.gov.ua/control/uk/index.jsessionid=05CA474DE74A6A460D66F2BA38A6E6C9>
7. Jepifanov, A.O., Dehtjar, N.A. and Mel'nik, T.M. (2007), *Ocinka kredytopromozhnosti ta investyjnnoi' pryvablyvosti sub'jektiv gospodarjuvannja*, monografija, in Jepifanov A.O. (ed.), UABS NBU, Sumy, 286 p.
8. Petruk, O., Lagovs'ka, O., Vygovs'ka, N. and Vygovs'kyj, V. (2018), «Rozvytok metodychnyh zasad ocinky kredytopromozhnosti pozycchal'nyka jak osnovy dlja identyfikacii' kredytnyh ryzykiv banku», *European Cooperation*, Vol. 9, No. 40, pp. 29–39.
9. NBU (2016), *Polozhennja pro vyznachennja bankamy Ukrainy rozmiru kredytnogo ryzyku za aktyvnymy bankivs'kymy operacijamy*, zatverdzheno Postanovoju Pravlinnja NBU vid 30.06.2016 No. 351, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
10. Pro stan platizhnogo balansu v 2017 roci, [Online], available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=24491388>
11. Tereshhenko, O. (2012), «Novi pidhody do ocinky kredytopromozhnosti pozycchal'nykiv – jurydychnyh osib», *Visnyk Nacional'nogo banku Ukrainy*, No. 1, pp. 26–30.
12. Tereshhenko, O.O. (2012), «Ocinka kredytnyh ryzykiv: vidpovidnist' novacij NBU mizhnarodnij praktyci», *Visnyk NBU*, No. 9, pp. 4–8.

Петрук Олександр Михайлович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту ЖДТУ.

Наукові інтереси:

– теорія та методологія грошово-кредитних відносин та банківництва.

ORCID: 0000-0002-5351-5679

E-mail: petruk6@gmail.com.

Новак Оксана Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту ЖДТУ.

Наукові інтереси:

– теорія та методологія грошово-кредитних відносин та фінансових ринків.

ORCID: 0000-0002-5671-0306

E-mail: novak_os@ukr.net.

Маркович Таїсія Геннадіївна – здобувач кафедри фінансів і кредиту ЖДТУ.

Наукові інтереси:

– питання теорії та методології кредитних відносин

E-mail: 2098976t@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 11.01.2019.